

Цим Законом надано можливість проводити активну економічну політику відносно регіонів з різним рівнем соціально-економічного розвитку.

Суть цієї політики для "сильних" регіонів полягає в підтримці ініціатив регіонів, створенні системи стимулів їхнього розвитку шляхом укладання угод щодо регіонального розвитку; для "слабких" - у визначенні заходів державного стимулювання розвитку територій з метою подолання депресивного стану, форм та умов їхнього застосування шляхом розроблення програми подолання стану депресивності відповідної території [2].

Угоди щодо регіонального розвитку укладатимуться між Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами.

Практика укладання таких угод стала поширеною в країнах ЄС (Франція, Польща). Для нас цей інструмент абсолютно новий.

Уряд укладатиме угоди щодо регіонального розвитку з регіонами для реалізації регіональної політики, концентрації державних і місцевих ресурсів для вирішення пріоритетних завдань розвитку.

Угоди дають можливість започаткувати на довгостроковій основі нові стосунки між центром і регіонами щодо вирішення проблем територіального розвитку; вони є також одним із ключових механізмів реалізації Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" та інструментів державного управління регіональним розвитком.

Що передбачають такі угоди?

Перше — це спільне для центральної і місцевої влади бачення майбутнього регіону, яке формує спільну мету розвитку, заради якої і держава і регіональна громада концентрують зусилля та ресурси, узгоджуючи свої дії в процесі її досягнення.

Таким чином створюється основа для визначення на тривалу (найбільш оптимальний термін — п'ять років) перспективу стратегічних пріоритетів, які не повинні мінятися в разі зміни Уряду або місцевої влади.

Політика центру, як і політика місцевих органів щодо розвитку конкретного регіону, буде прогнозованою та стабільною і змінюватиметься лише за взаємною домовленістю.

Друге — в угоді чітко визначаються зобов'язання сторін, об'єктом яких є конкретний результат та критерії його оцінки.

Отже, на момент укладання угоди формулюється відповідальність Уряду і місцевої влади за кінцевий результат її реалізації. Зобов'язання трансформуються щорічно Урядом і місцевою владою в Державну та регіональну програми економічного і соціального розвитку, Державний та відповідні місцеві бюджети.

У такий спосіб буде формуватися спадкоємність та послідовність (економічна та фінансова) в досягненні спільних цілей розвитку регіону.

Третє — органи місцевого самоврядування регіонального рівня розглядатимуться Урядом як реальний партнер у досягненні спільних цілей розвитку території.

Територіальні громади, підприємці реально впливатимуть на цей розвиток, оскільки виконання зобов'язань, взятих на себе конкретним регіоном, вимагатиме узгодженості дій і політики розвитку всіх суб'єктів регіональних відносин.

Отже, на ділі буде реалізовуватися Хартія місцевого самоврядування, до якої приєдналася і Україна.

Четверте — угода потребуватиме довгострокової координації дій центральних органів щодо галузевої політики на регіональному рівні. Вона вимагатиме відповідної визначеності, узгодженості їх політики в розв'язанні проблем регіону.

Таким чином, ресурси, що розподілятимуться для цієї мети, будуть формуватися центральними органами на довгостроковій основі, і це забезпечить стабільність у розвитку території.

Нарешті, *п'яте* — і підготовка угоди, і хід її реалізації будуть максимально публічними.

Це дасть змогу населенню реально оцінювати роботу як центральних, так і місцевих органів влади щодо розвитку того чи іншого регіону і робити відповідні висновки стосовно їхньої управлінської спроможності.

На виконання Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів "Про Порядок підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку та типової угоди щодо регіонального розвитку", який уже найближчим часом буде розглянуто Урядом.

Порядок підготовки, укладення та виконання угод щодо регіонального розвитку визначає процедуру ініціювання, підготовки та підписання угоди щодо регіонального розвитку, а також проведення моніторингу її виконання. Водночас проектом постанови передбачається затвердити типову угоду щодо регіонального розвитку, згідно з якою сторони визначають предмет угоди, свої права та обов'язки, порядок, обсяг, форми та строки фінансування спільних заходів, порядок інформування про стан виконання угоди, відповідальність сторін, порядок розв'язання спорів та інші питання.

На даний час уже підписано протоколи про наміри щодо підготовки укладання таких угод з керівниками Дніпропетровської, Харківської та Донецької областей.

Основною умовою укладення угоди є наявність Державної стратегії регіонального розвитку та регіональної стратегії розвитку. Договірна система взаємовідносин вводиться одночасно із запро-

вадженням стратегічного планування просторового розвитку як на державному, так і на регіональному рівнях.

Наявність Державної та регіональних стратегій розвитку мають стати підґрунтям для визначення спільних дій центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування.

Так, Урядом визначено пріоритети та головні завдання щодо довгострокових перспектив у реалізації державної регіональної політики. З цією метою затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 року, виконання якої дасть змогу забезпечити динамічний і збалансований розвиток територій та зменшити гостроту міжрегіональних диспропорцій в розвитку адміністративно-територіальних одиниць країни.

Основною метою Стратегії є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їхнього сталого розвитку на сучасній технологічній основі, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення.

Стратегією передбачено розроблення та подання на розгляд відповідним органам місцевого самоврядування регіональних стратегій розвитку на період до 2015 р., щорічне планування заходів з реалізації Стратегії, щорічне звітування виконавців про стан реалізації Стратегії, щорічне передбачення в річних бюджетах виконавцями Стратегії коштів для її реалізації.

З метою державної підтримки розвитку депресивних територій буде здійснюватися розроблення програм подолання депресивного стану територій.

Щорічний обсяг фінансування всіх програм подолання депресивності територій також визначено Законом. Це не менш як 0,2 % дохідної частини державного бюджету за відповідний період.

Уперше в проекті Державного бюджету України на 2007 р. передбачено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам для стимулювання розвитку регіонів, у тому числі депресивних територій, у сумі 100 млн. грн., яка спрямовуватиметься на комплексне розв'язання проблем регіонів і забезпечення їхнього сталого розвитку. Зараз розробляється Порядок надання та використання у 2007 р. цієї субвенції.

З метою вдосконалення нормативно-правової бази з питань моніторингу показників соціально-економічного розвитку територій, підвищення обґрунтованості рішень щодо надання їм статусу депресивних Кабінетом Міністрів 24 червня 2006 р. прийнято постанову № 860 "Про затвердження Порядку здійснення моніторингу показників розвитку регіонів, районів, міст республіканського в Автономній Республіці Крим і обласного значення для визнання територій депресивними".

Розв'язуючи проблеми перспектив регіонального розвитку, Уряд не зменшує також уваги до

інших інструментів, що застосовуються державою для регулювання регіонального розвитку, серед яких:

- соціальний захист жителів гірських населених пунктів;
- програмування регіонального розвитку (у тому числі програми державної підтримки соціально-економічного розвитку окремих регіонів і територій; галузеві та інші цільові програми, якими передбачається виділення коштів на підтримку депресивних територій та соціальний захист жителів, що на них проживають);
- інвестиційні субвенції, які визначаються в державному бюджеті на розвиток регіонів;
- спеціальний режим інвестування, надання податкових пільг деяким територіям, галузям і підприємствам;
- удосконалення бюджетного процесу та бюджетне вирівнювання;
- сприяння транскордонному та прикордонному співробітництву.

З середини 90-х років, за ініціативою місцевих органів виконавчої влади, Урядом було затверджено ряд довго- та середньострокових програм комплексного соціально-економічного розвитку територій. Зокрема, це програми розвитку Автономної Республіки Крим, Донецької, Луганської, Херсонської областей, Українського Придонуав'я, Великої Ялти, гірської Рахівщини, Києва, Львова, Євпаторії, Севастополя, Жовтих Вод, Одеси, Судака, Програма соціального захисту працівників Чорнобильської АЕС та жителів м. Славутича у зв'язку з закриттям станції, Програма створення додаткових робочих місць для працівників Чорнобильської АЕС, які вивільняються після закриття станції та інші.

Найближчим часом буде розроблено спільну програму розвитку м. Києва і Київської області до 2011 р.

З метою розв'язання проблем перспективного розвитку Автономної Республіки Крим та м. Севастополя вже розробляється проект Державної цільової програми сталого соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на період до 2017 р. Заходи зазначеної Програми спрямовуватимуться на створення сприятливих умов для прискореного розвитку Криму як загальнодержавного та міжнародного курортно-рекреаційного і туристичного центру, для забезпечення ефективного природо- та землекористування. Проект цієї Програми подано для розгляду Кабінету Міністрів у грудні 2006 р.

Розв'язання проблем Автономної Республіки Крим і м. Севастополя мають підвищений, порівняно з іншими регіонами країни, рівень державної уваги, організаційної і фінансової підтримки.

Дієвим інструментом економічної підтримки місцевого самоврядування є Закон України "Про

статус гірських населених пунктів в Україні" та прийняті на його виконання постанови Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1995 р. № 647 "Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських" та № 648 "Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах".

Зазначений Закон установлює критерії, за якими населені пункти набувають статусу гірських, визначає основні засади державної політики щодо розвитку гірських населених пунктів та гарантії соціального захисту громадян, що в них проживають, працюють або навчаються. Зокрема, стаття 3 цього Закону визначає перелік заходів, які щорічно здійснюються в гірських населених пунктах для забезпечення їхнього соціально-економічного розвитку. В основному ці заходи спрямовані на утримання і розвиток транспортної інфраструктури та зв'язку, а також мережі закладів охорони здоров'я, освіти та соціального захисту населення гірських населених пунктів. Окрім того, цим Законом передбачено низку пільг для громадян, які мають статус особи, що проживає і працює (навчається) на території населеного пункту, якому надано статус гірського. Зокрема, розмір державних пенсій, стипендій, всіх передбачених чинним законодавством видів державної матеріальної допомоги для громадян, які одержали статус особи, що працює, проживає або навчається на території населеного пункту, якому надано статус гірського, збільшується на 20%. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1995 р. № 648 "Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах" на підприємствах, в установах, організаціях та військових частинах, розташованих на території гірських населених пунктів, тарифні ставки і посадові оклади працівників та військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ та Державної кримінально-виконавчої служби, визначені генеральною, галузевими та регіональними угодами як мінімальні гарантії в оплаті праці, а також встановлені за рішенням Кабінету Міністрів України або за його дорученням, підвищуються на 25%.

В Україні статус гірських мають 709, а з 1 січня 2007 р. — 711 населених пунктів, розташованих у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях. З них міст та селищ міського типу — 32, решта — села та селища.

Транскордонне і прикордонне співробітництво є одним із інструментів політики регіонального розвитку. В Україні створено та функціонує шість євро регіонів: "Буг", "Карпатський", "Нижній Дунай", "Верхній Прут", "Дніпро" та "Слобожанщина", проводиться робота щодо створення нових євро регіонів. Співпраця регіонів ведеться і в рамках діяльності міжнародних організацій — Асамблеї європейських регіонів (Одеська область),

асоціації європейських прикордонних регіонів (Волинська та Одеська області).

Завдяки такій співпраці вже реалізовано ряд вагомих проектів і програм, спрямованих на розширення промислової кооперації, розбудову кордону та створення прикордонної інфраструктури, охорону навколишнього середовища, розвиток місцевого самоврядування.

В Україні створено правове підґрунтя для транскордонного співробітництва: ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування та Декларацію про транскордонне співробітництво в Європі, прийнято Закон України "Про транскордонне співробітництво", затверджено Програму розвитку євро регіонів [3].

Однак існують перешкоди у функціонуванні транскордонного співробітництва. Зокрема, це відсутність системного та перспективного підходів до організації євро регіональної співпраці, низький рівень участі організацій та представництв української сторони в діяльності та реалізації цілей євро регіонів, недостатнє впровадження відповідних організаційних методів та інструментів.

Для вирішення зазначених проблем Урядом розробляється Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2007—2010 рр., Концепція якої схвалена цього року. Мета Програми полягає в активізації розвитку соціально-економічних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших зв'язків між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Не розв'язаними до сьогодні залишаються питання удосконалення системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Для вирішення найактуальніших з них можуть бути застосовані такі кроки:

по-перше, необхідно розробити Концепцію реформування територіальної організації влади. У ній слід чітко викласти мету реформування, концептуальні основи політики у цій сфері, методологію та послідовність змін системи державної влади, зокрема, проведення адміністративної, адміністративно-територіальної, бюджетної, податкової та інших реформ;

по-друге, провести широке обговорення зазначеної Концепції та з урахуванням громадської думки розпочати практичну роботу щодо її реалізації.

На основі прийнятої Концепції потрібно провести демократизацію державної влади шляхом завершення перерозподілу владних повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування на користь останніх, при цьому забезпечивши їх фінансову основу.

Територіальна громада та держава повинні стати рівноправними партнерами.

І нарешті, важливим кроком на шляху реалізації Концепції реформування територіальної організації влади, має стати здійснення адміністративно-територіальної реформи.

А головним завданням цієї реформи вже на першому етапі її проведення якраз і має стати створення дієздатної, фінансово спроможної територіальної громади.

Висновок. Урядом сьогодні здійснюється значна робота з формування сучасної (відповідної до актуальних вимог розвитку країни) державної регіональної політики. Постійно нарощується нормативно-законодавча база регіонального розвитку, здійснюються відповідні кроки до підвищення її дієвості. У той же час наукове супроводження становлення державної регіональної політики відстає від потреб реального управління. Так, досі нема наукової моделі оптимальної (бажаної для України) ієрархічної системи державного управління. Можна скільки завгодно довго говорити про перерозподіл повноважень, але здійснювати його на практиці, не маючи відповідної моделі управління, неможливо.

Виходячи з того, що адміністративно-територіальний устрій — це фактично територіальна модель локалізації на конкретній території функцій державного управління відповідного рівня, без визначеної бажаної моделі управління неможливо змоделювати і власне територіальний устрій України.

Реально має місце значна диференціація в рівнях розвитку окремих регіонів (за деякими показниками вона досягає десятків разів), а наявні

структурні проблеми на рівні регіонів, що знижують конкурентоспроможність і потенціал зростання наукою не досліджені, не розроблений і не здійснюється науковий моніторинг потенціалу регіонів, адже зрозуміло, що не можна порівнювати за потенціалом Донецьку і, наприклад, Чернівецьку області. Крім того, треба знати, які зміни відбулися за час незалежності України та що можна очікувати в недалекій перспективі.

Поле для науково-дослідницької діяльності надзвичайно широке і, на жаль, останнім часом практично "не оране", а це відповідним чином відбивається і на реальному стані державного управління у цій сфері, тому і потребує невідкладного опрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугай С.М., Щепанський Е.В. Регіональна політика в Україні: термінологічна невизначеність та загальні проблеми становлення. — В кн. Університетські наукові записки: Зб. наук. пр. — Вип. 4. — Хмельницький.: Хмельницький університет управління та права, 2005. — С. 300 — 307.
2. Бугай С.М., Великий А.П., Репін І.І., Слівак А.Є. Окремі питання регіональної політики в Україні на сучасному етапі її розвитку. Київ, ДНДІМЕ. — К.: прінт, 2004. — С. 84.
3. Бугай С.М., Парафіленко Н.В., Прикажчикова Т.І. Регіональна політика Європейського Союзу як дороговказ на шляху європейських устремлінь України. — В кн. Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України. — Зб. наук. пр. — Вип. 3. — Київ: ДНДІМЕ, 2003. — С. 179—186.

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ПЕРЕДБАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: МЕТОДИКА FORESIGHT

О.С. Власенко

Рівень невизначеності сприйняття ринком нового товару впливає на рівень ризикованості інноваційного проекту. І чим більшим є рівень невизначеності, тим більшим є рівень ризику проекту, а при цьому зменшується його привабливість для потенційних інвесторів.

Припустимо, що коефіцієнт ймовірної результативності наукових (λ)* та науково-технічних процесів становить по 0,1, а про-

цесу поширення інновацій — 0,7. Тоді, із 100 % проведених наукових робіт (фундаментальні та прикладні дослідження) тільки 10 % отриманих результатів матимуть місце при проведенні науково-технічних робіт і 1% у разі їхнього впровадження на ринок (рис.1).

І якщо взяти до уваги, що ймовірність поширення нововведень становить 0,7, то тоді ринкова результативність проведених наукових робіт становитиме лише 0,7%. Тобто, ймовірність впровадження на ринок результатів наукових робіт — 0,007. Далі

можна підрахувати рівень ризику від впровадження результатів наукових робіт на кожному етапі (рис.2). На кінцевому етапі він становитиме — 0,993. Це надзвичайно високий показник. І для типового інвестора та підприємця така пропозиція буде малопривабливою. На цьому ж рисунку наведена інша схема перерозподілу ризику в новаційно-інноваційній сфері. І як видно з рисунка, на кінцевому етапі рівень ризику становитиме 0,3. Що є досить прийнятною нормою ризику для нового продукту.

* λ — ймовірність результативності наукової діяльності у разі поширення інновацій на ринку